HERNANDEZ

TESORO DE PLANTAS ANIMALES Y MINERALES MEXICANOS

QH107
H54
1649
c.1

1080027775

Al Sr. Dr. Francisco Menveul,

Amigo mio:

Esta obra perteneció á la biblioteca de mi inolvidable padre político Joaquin Cardoso; consíderala Ud. como un recuerdo cariñoso de su amigo que bien lo quiere

J. V. Villada

México, Febrero 9 de 1855.

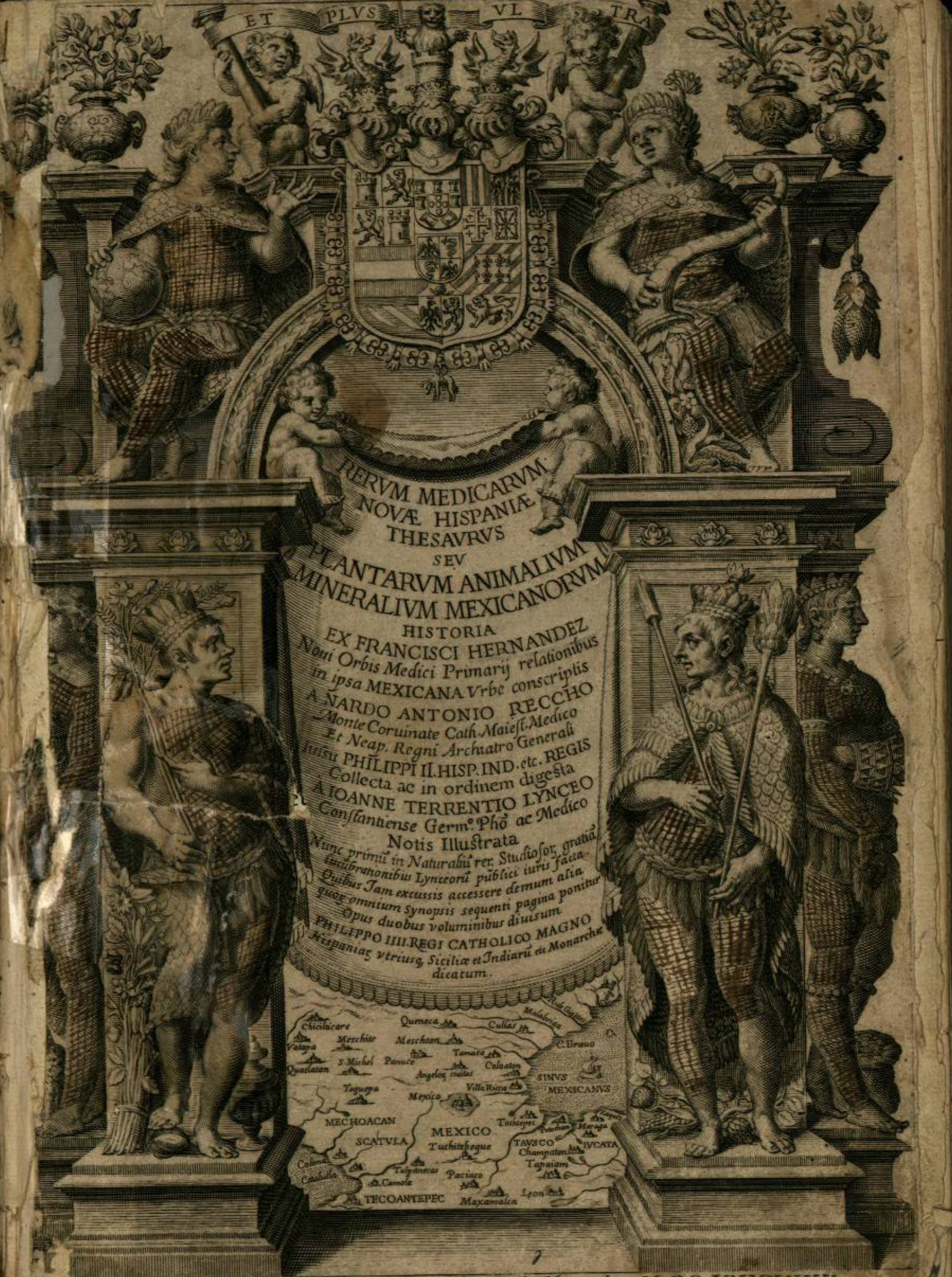

…iegijs. ROMÆ Superioꝝ permiſsu. Ex Typographeio Vitalis Mascardi. M.DC.XXXXVIIII.

QH107
H54
1649

PHILIPPO IV.
HISPANIARVM
INDIARVMQVE REGI
MAXIMO

ALPHONSVS TVRRIANVS VEMIVS, SALVTEM ET VICTORIAS.

QVOS ex America tua auri, gemmarumque
theſauros, immenſas planè opes, hoſtium fre-
mente inuidia, Oceanoque gemente ſingulis
annis referunt naues, Potentiſſime Rex, eos non
tanti eſſe putauit ſapientiſſimus Auus Tuus, vt
ſatis illis beari poſſet Europa. Intelligebat enim
alia multo præſtantiora naturæ munera eſſe, quibus æquus
rerum arbiter, ac naturæ parens Deus, regiones ampliſſimas,
& orbi reliquo pares, & ornauit ad pompam, & ad vtilitatem
arcanis ſuæ prouidentiæ legibus inſtruxit. Horum cum plera-
que peregrinationem non ferant, reliquum illud erat vnum,
ne diutius tam ingenti naturalis ſcientiæ parte, maximo ſuo
damno careret genus humanum, vt ab eruditis hominibus ex-
plorata diligenter, & litteris fideliter conſignata luci morta-
lium exhiberentur. Ea gratia Sapientiſſimus Rex, Ferdinandum
Archiatrum ſuum laborioſiſſimæ induſtriæ virum aliosque Me-
xicum ire iuſſit, quorum ſumma contentione factum eſt, vt cum
plantarum ſaluberrimarum incredibilem vim expictam, accu-
ratèque deſcriptam, tum volucrum, ſerpentium, ferarum, pe-
cudumque inuiſas, inauditaſque noſtris hominibus formas in
illorum commentarijs haberemus. Hi dum, Romam delati, ab
eruditiſſimis Lynceis, qui tum maximè florebant, expendun-
tur, expoliuntur, ac multiplici commentatione, Principibus viris
etiam adlaborantibus, maturitatem quandam aſſequuntur, ne-
ſcio quo facto propemodum interiere. Quod cum eruditis om-

UNIVERSIDAD DE [illegible] LEON
Biblioteca Valverde y Tellez
005667

nibus doleret, tum mihi indignum factu videbatur, ſi ſapientiſſimi Regis Prouidentia, tot magnorum ingeniorum monumenta, tam arcanus naturæ theſaurus fortunæ iniuria nobis periret. Ergo, cum opportunè in Vrbe agitarem Hiſpanenſium, negotiorum, Neapolis, Siciliæ, ac Mediolani Actor, nec laboribus, nec ſumptibus mihi parcendum duxi; vt hæc naturæ arcana tandem aliquando euulgata bonorum votis fauerent ſatis. Quod, vt auguſtius fieret, in tui nominis luce prodire debuere, vt quæ Aui tui deſignatione publico mortalium bono debebantur ea Te auſpice rederentur, eademque opera illius in Te ſapientiam reſpiceremus, & amplexaremur humanitatem. Diù vale, Regum Maxime, Romæ Kal. Octob. 1650.

UNIVERSIDAD AUTONOMA DE NUEVO LEON
CAPILLA ALFONSINA BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
MICROFILMADO MARZO 10-82
CAPILLA ALFONSINA
FONDO EMETERIO VALVERDE Y TELLEZ
135769

IA.

IACOBVS MASCARDVS TYPOGRAPHVS LECTORI S.

ET ſummatim nunc quidem ego qui inter Pictorum, & Sculptorum moras, & Commentatorum obſeruationes, ſcriptioneſq. multis annis circa huius Voluminis Typos verſor, tibi indicauero, vt exantlati huius in theſaurum laboris, cognitionem præſumere queas.

FRANCISCVS HERNANDVS in Mexicana noui Orbis Regia Primarius Medicus, Regis iuſſu perquam ſedulò, & diligenti multorum annorum obſeruatione, perquiſitione, atq. experimentis MEDICAM *ex toto illo Regno, necnon* PHYSICAM *omnem* MATERIAM *pluribus libris congeſſit ac miſit.*

Eam NARDVS ANTONIVS RECCHVS in Hiſpania, eodem iubente Rege DECEM LIBRIS *diſtributam in compendium contraxit, quod Medico, & Philoſopho non minus contemplanti; quam in humanæ ſanitatis vſum reducenti, ſatis eſſe poſſit, & Methodo quidem tam ipſi diſciplinæ, quam vſui perutili, & apprimè accomodatà.*

Vtriuſq. labores multis annis fuſo per ſtudioſorum ora nomine, famaq. rediuiui, & peregrini, imò Mexicani Dioſcoridis increbeſcente ſui deſiderium præmiſerunt Ioſephus Acoſta Societate IESV *de natura Noui Orbis, ita etiam excitauit in ſuis Americanis lib. 4. c. 29.*

,, De Plantis, liquoribus, & alijs rebus medicis Regis iuſſu præclarum Opus Do-
,, ctor Franciſcus Hernandus condidit in quo vniuerſæ Plantæ ad viuum expreſſæ
,, deſcribuntur numero 1200. comprehenſæ. In hoc opus aiunt 60000. ducatos
,, impenſos fuiſſe, cuius compendium Doctor Nardus Antonius Medicus Italicus
,, magna diligentia concinnauit, quo eos, qui de Plantis indicis plura ſcire deſiderant, miſſos volumus. *Lege & in Tomis Americæ & Nauigat. in India Occidentalem.*

Edita hæc indicia ante triginta annos, & quidem pluries.

Cuiuſmodi inſignis VTILITATIS *& admirabilis* NOVITATIS OPVS *annum iam ferè quinquageſimum deliteſcens, Academici Lyncei iuxta proprium inſtitutum F. Cæſij Principis ope, & auſpicijs, edendum, illuſtrandum, & augendum ſuſcepère, ipſiuſmet Recchi pictis exemplaribus, apud eius Nepotem doctiſſimum, omniſque iuris peritiſſimum Virum M. Antonium etilium aſſeruatis, adſtipulantibus, amantiſſimè exhibitis.*

Et primo IOANNES TERRENTIVS LYNCEVS decem Plantarum, Animalium, Mineralium Nouæ Hiſpaniæ libris NOTAS *adſcripſit Phyſico, Medico, Chymico ſucco haud carentes, obſeruationibus minimè vulgaribus reſperſas.*

Plantarum quoque ALIIS IMAGINIBVS *plurimis idem Terrentius perutiles etiam* NOTATIONES *adpoſuit, quibus præſertim genuini colores partium innoteſcerent.*

IOANNES FABER LYNCEVS BAMBVRGENSIS Summi Pontificis ab Herbarijs ſtudijs Medicus, in Romano Athenæo Profeſſor, luculentiſſima ALIIS *Animalium* ICONIBVS DESCRIPTIONES *adiecit, &* SCHOLIA, *quibus præter confertas de eiſdem omnibuſque ferè congeneribus obſeruationes, & eruditiones, Phyſica, Medica, Anatomica, plura noua habes, quæ impenſè ſimul proſint ac delectent.*

FABIVS COLVMNA LYNCEVS operi vniuerſo ANNOTATIONES, & ADDITIONES *adiunxit, in quibus, & Doctrina multiplex, & inſignis illa in obſeruationibus diligentiæ, rerum ac vocum acre & perpolitum examen, nouaq. non pauca: ſuum hunc Auctorem de Botanicis omnibus, pluribus quidem, & præclaris Voluminibus optimè meritum, perbellè referunt.*

Ex Principis FEDERICI CAESII LYNCEI, S. Angeli Principis NATVRALIS THEATRI Frontiſpicijs Coronis primo Tomo conſtituta, PHYTOSOPHICIS *ſcilicet ipſiuſmet*

Prin-

Principis amplioribus TABVLIS *in Botanici ſtudij ac vniuerſæ Plantaris Scientiæ inſtitutionem adpoſitis, hiſce priora proſtabunt* SYNTAXIS *illius, qua ad numerum, methodum, pleniſſimum conſpectum, certamque diſciplinam, & Medicis, & Philoſophis omnibus, ea non ſolum vniuerſa perducuntur, quæ à Phyſiologis quibuſq. de ſtirpibus hactenus tradita ſunt; ſed noua plurima, ab ipſo primum adinuenta, exponuntur, ſimulq. cum veteribus ac Mexicanis Recchi, genuinis omniparentis Naturæ vinculis, veniunt in connexum Icones Plantarum & Animalium circiter octingentæ paginis circ. mille exhibentur.*

Si Herbariæ, ſi naturali Hiſtoriæ addictus: ſi Medicus, ſi Philologus, ſi denique Phytoſophus: ſi Florilegus Principum, aut Heroinarum blandiris delicijs: vel ſi nouis è fructibus, aut Pharmacis Mercator, Inſtitor, Pharmacopola, Odorarius, ſanitatem, oblectamenta quæris, aut lucrum, nouas hic certe habes Rerum, Imaginum, Vocabulorum Myriades, quæ & oculos, & mentem, & deſiderium omni ex parte explere poſſint. Vale.

Im-

Imprimatur ſi videbitur Reuerendiſs. Patri Magiſtro Sacri Palatij Apoſtolici.

A. Riualdus Viceſg.

Approbatio P. Balthaſſaris de Lagunilla è Societate Ieſu qualificatoris Concilij Inquiſitionis Hiſpaniæ, & à confeſſionibus Excellentiſſimæ D. D. Duciſſæ del Infantado Oratricis, &c.

Librum inſcriptum. *Rerum Medicarum nouæ Hiſpaniæ Theſaurus, ſeu Plantarum, Animalium, Mineralium Mexicanorum Hiſtoria, ex Franciſci Hernandez noui Orbis Medici Primarij relationibus in ipſa Mexicana Vrbe conſcriptis; à Nardo Antonio Recchо Monte Coruinate Catholicæ Maieſtatis Medico, & Neapolitani Regni Archiatro generali, iuſſu Philippi II. Hiſpaniarum, & Indiarum, &c. Regis collecta ac in ordinem digeſta, à Ioanne Terrentio Lynceo Conſtantienſe, Germ. Phil. ac Medico notis illuſtrata.* De mandato Reuerendiſs. Patris Fr. Vincentij Candidi Sacri Palatij Apoſtolici Magiſt. legi attenta conſideratione, magnaque voluptate perfuſus, miror equidem laborem improbum totius operis in tam diffuſa rerum varietate veſtiganda, & eruenda illarum natura, & proprietate, quod mira, & nunquam ſatis laudanda eruditione conſequitur ab Auctore, collectore, & illuſtratore. Opus ſanè vtile nouo, & veteri orbi, cui multa in eo contenta cum magna vtilitate communicata videmus, & docet experientia, eaque inuenio conſona his, quæ in alijs eiuſdem argumenti Auctoribus curioſè obſeruaui, & vidi ſtudioſè per ferè viginti, & ſeptem annos in Regno Peruano, in Inſulis, & Prouincijs Mexicano Imperio vicinis. Si Panegiriſtam agerem, & non cenſorem in excellentiſſimi operis laudes diffunderem calamum; ſed ne metas tranſeam officij commiſſi, ilud iudico vtile iocundum, & verum tam in rebus enarratis, quam in naturali ſophia. Eſt certè theſaurus, qui profert noua Europeis, & vetera Americanis pleraque ignorantibus, donec repertus ab Auctore apertus, & communicatus eſt ipſis. Poterit igitur opus præclarum Typis mandari, quandoquidem nec bonis moribus, nec Catholicæ fidei eſt contrarium. Romæ poſtridie Kaledas Auguſtas, Anni Dominici 1651.

Balthaſſar de Lagunilla.

Imprimatur,

Fr. Vincentius Fanus Mag. & Socius Reuerendiſſimi P. Fr. Vincentij Candidi Sac. Pal. Apoſt. Mag. Ord. Præd.

To-

Totius Hiſtoriȩ, de Plantis, Animalibus, cȩteriſq. medicis rebus, quȩ in noua Hiſpania inuentȩ vtroq. hoc volumine deſcribuntur compendioſa ſynopſis.

LIBER PRIMVS.

Prolegomena præmittit. fol. 1

LIB. SECVNDVS.

Aromata promit. 27

LIB. TERTIVS.

Arbores deſcribit. 44

LIB. QVART VS.

Frutices, atq. ſuffrutices exponit. 101

LIB. QVINTVS.

Acres herbas habet. 131

LIB. SEXTVS.

Amaras herbas continet. 181

LIB. SEPTIMVS.

Salſas, & dulces herbas profert. 220

LIB. OCTAVVS.

Acerbas,& acidas herbas prodit. 259

LIB. NONVS.

Animalia exhibet. 313

LIB. DECIMVS.

Mineralia explanat. 134

SEQVVNTVR.

Aliorum nouæ Hiſpaniæ Plantarum Nardi Antonij Recchi imagines, & nomina cum Ioannis Terrentij Lyncei annotationibus. 395

Aliorum nouæ Hiſpaniæ Animalium Nardi Antonij Recchi imagines, & nomina cum Ioannis Fabri Lyncei Bambergenſis expoſitione. 460

Fabij Columnæ Lyncei in Nardi Antonij Recchi Montecoruinatis Medici Regij Rerum Medicarum nouæ Hiſpaniæ volumen annotationes, & additiones. 841

PARS PRIMA.

Phytoſophicarum Tabularum ex frontiſpicijs Naturalis Theatri Principis Federici Cæſij Lyncei S.Angeli,& S. Poli Princ.I.March. Montis Cælij II. &c. Baroni Romani deſumpta, In ſtirpium ſcientiæ, ac ſtudiorum inſtitutionem, totiuſq. Herbariȩ Syntaxis proſpectum, nunc primum à Lynceis edita. 901

Hiſtoriæ Animalium, & Mineralium nouæ Hiſpaniæ liber vnicus, in ſex tractatus diuiſus Franciſco Fernandez Philippi II. primario Medico Authore.

INDEX PLANTARVM, ANIMALIVM, ET MINERALIVM,

Quæ in decem libris Theſauri rerum Medicarum Nouæ Hiſpaniæ deſcribuntur, & explicantur.

Ac etiam eorum, quæ à Ioanne Terrentio, Ioanne Fabro, & Fabio Columna exponuntur, & obſeruantur in eorum lucubrationibus.

Nempe Ioannis Terrentij à fol. 347. vſque ad fol. 455. Ioannis Fabri à fol. 459. vſque ad 839. & Columna à fol. 841. vſque ad 899.

A

ABIES Mexicana. pag. 92
Abies Mexicana I. maxima. 92
Abies Mexicana II. media. 92
Abies Mexicana III. minor. 92
Abies Mexicana IIII. minima. 92.
Abſinthium Mexicanum. 208.
Acacia, vel Mizquitl. 455.
Acacia Ægyptia, & Mexicana cum figuris. 866.
Acacię Meſopotamiæ Icon 867.
Acaciæ Siliqua. 59.
Acacoyotl Arundo Vulpina. 262
Acaltetepon, ſeu Monoxillus mucronatus, quod priuatim Temacuilcahuya vocant, Lacertus nouæ Hiſpaniæ. 315.
Acametl ſmetl arundinaceum 273.
Acapatli. 100.
Acatzan Aycxitl. 349.
Acaxaxa. 347.
Acaxaxan, ſeu Planta paluſtris lenta, quæ ſtatim comprimentibus cedat digitis. Potamogetum Mexicanum. 263. 883.
Acaxochitl. 347.
Acaxochitl alia Icon. 454.
Achiotl medicina tingendo apta 74.
Acitli Mergus Americanus. 686.
Acocotlis Quauhnahunacenſis, & Tepoztlanenſis. 31.
Acocotlis Liguſtici facie. 32. & 862.
Acocotlis tertia. 31.
Acocotlis alia Icon ibidem.
Aconitum frumēto ſimile Theophraſti. 891.
Acueyo, ſeu Ocixochitl, ſeu Omiquilitl. 32.
Acuilotl, ſeu volubilis aquatica 107. & 871.
Acnitzehuatiacua, ſeu herba aduerſa veneni. 254.
Acxoyatic herba Nunnij. 133. & 873.
Acxoyatl. 348.
Agies Haitinorum. 134.
Ahate de Panucho. 348. & 454.
Ahoaton, ſeu Quercus parua. 211
Ahuaca quauhitl, ſeu arbor querciformis, butiraceo fructu 89.
Ahuapatlis, Chamedris Mexicana. 133.
Ahuapatlis Tilacenſis. 91.
Ahuatepatli. 264.
Alahuacaptli leptophyllum, ſeu lubricum, & tenuefolium medicamentum. 298.
Albana vina ſuauiſſima. 640.
Albanum Oppidum creditum fuiſſe id quod Albalonga dicebatur. 645.
Albatzapotl. 89.
Algazel, & ejus Icon ex Aphrica 893.
Alkekengi Mexicanum. 296.
Aloe Americana. 883.
Alumina. 896.
Amacoztic, ſeu Papyro lutea, ſeu Tepeomatl Sycomorus ſaxatilis Mexicana. 81. & 896.
Amacpatli. 348.
Amamaxtla expurgans ſeu Rhabarbarum vocatum monacorum. 217.
Amara herba. 198.
Amazauhtli. 349.
Amazquilitl. 350.
Ambra griſea, ſeu odorata. 564.
Amolli 3. amara. 278.
Amolli alia. 278.
Amozotl. 349.
Amphisbæna Mexicana. 790.
Amphisbæna Europæa 797.
Amutzauhtli. 349.
Ananas. 311.
Anchoas, ſeu Zinziber maſculum. 169.
Animalia alia nouæ Hiſpaniæ Io: Faber doctiſſimus Linceus deſcripſit, & illuſtrauit. 894.
Anime Indicum. 47.
Anime Gummis. 50.
Anona arbor. 90. & 870.
Anona cathartica. 90.
Anonyma I. Mechuac. 350.
Anonyma II. Mech. 350.
Anonyma III. 351.
Anonyma IV. 351.
Anonyma V. 351.
Anonyma VI. 351
Anonyma VII. 352.
Anonyma VIII. 352.
Anonyma IX. 352.
Anonyma X. 353.
Anthilion. 228.
Antrū Puteolanum peſtiferū. 783